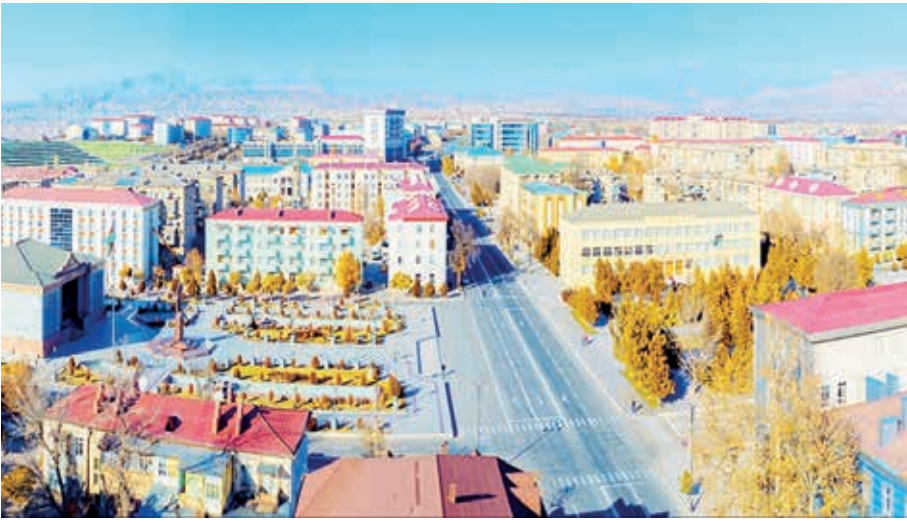

Naxçıvan Muxtar Respublikası – 100

Uğurlarla zəngin yubiley ili

Baş çatmaqda olan 2024-cü il Azərbaycanın ictimai-siyasi həyatında böyük uğurlarla yadda qaldı. Ölkəmizin tarixinə qızıl hərfərlə yazılan ilin əsas hadisələrindən biri də Naxçıvan Muxtar Respublikasının (NMR) yaradılmasının 100 illik yubileyinin dövlət səviyyəsində qeyd edilməsidir. Prezident İlham Əliyevin 2023-cü il dekabrın 30-da imzaladığı "Naxçıvan Muxtar Respublikasının 100 illik yubileyinin keçirilməsi haqqında" Sərəncamda qeyd edilir ki, Naxçıvan diyarı Azərbaycanın çoxəsrlik zəngin keçmişində layiqli yer tutub, ictimai-siyasi və elmi-mədəni həyatında özünəməxsus rol oynayıb. Sərəncamda deyilir: "Naxçıvan şəhəri Azərbaycan Atabəyləri-El-dəgizlər dövlətinin paytaxtı olub, İslam sivilizasiyasının mühüm elm, mədəniyyət və sənətkarlıq mərkəzlərindən biri kimi geniş şöhrət tapıb. Bünövrəsi Əcəmi Naxçıvani tərəfindən qoyulmuş memarlıq məktəbinin günümüzədək gəlib çatan yadigarları indi də Naxçıvanın görünüşünə xüsusi rəng qatır. Naxçıvan yetirdiyi görkəmli şəxsiyyətləri ilə Azərbaycan dövlətçiliyinin, mədəniyyətinin və elminin tərəqqisinə töhfələr verir".

Dünyanın ən qədim insan məskənlərindən biri olan Naxçıvanın hər tərəfində qədim tikililərə, tarixi abidələrə, mədəni irs nümunələrinə rast gəlmək mümkündür. Azərbaycanın memarlıq inciləri olan Möminə Xatun türbəsi, eləcə də Xan Sarayının məhz Naxçıvanda yerləşməsi təsadüfi deyil. Naxçıvan Azərbaycan xalqına və dünyaya dahi insanlar, mütəfəkkirlər, sərkərdələr bəxş edib. Ulu öndər Heydər Əliyev belə şəxsiyyətlərin fəvqündə duran liderlərdəndir. O, həyatı boyu doğma Vətəninə, xalqına sədaqət nümunəsi göstərərək, ölkənin tərəqqisi, yüksəlişi üçün əlindən gələni əsirgəməyib. Dahi lider Naxçıvanın davamlı inkişafını hər zaman diqqətdə saxlayıb, onun gələcəyi ilə bağlı vacib qərarların qəbuluna nail olub. Naxçıvan Muxtar Respublikasının 100 illik yubileyinin qeyd olunması Azərbaycan və bütövlükdə Türk dünyası üçün tarixi əhəmiyyətə malikdir. Bu diyar həm coğrafi, həm də strateji baxımdan Azərbaycan üçün strateji məkanda yerləşir. NMR-in yüzillik yubileyi ilə bağlı keçirilən tədbirlər bu ərazinin Türk dünyasındakı xüsusi rolu, eləcə də bu torpaqların inkişafında ümummillə lider Heydər Əliyevin gördüyü işləri ön plana çıxarmaq üçün bir fürsətdir.

Naxçıvanın tarixi çox qədim dövrlərə gedib çıxır. Bu bölgə minilliklər boyu müxtəlif mədəniyyətlərin və imperiyaların təsir dairəsində olub, burada yaşayan insanlar Azərbaycan xalqının formalaşmasına mühüm töhfələr verib. Naxçıvan eramızdan əvvəlki dövrlərdən başlayaraq qədim dövrlərin, imperiyaların bir parçası olub. Araz çayının sahilində yerləşən bu ərazi həm iqtisadi, həm də strateji mövqeyinə görə müxtəlif dövlətlərin maraq dairəsində olub.

Naxçıvan Muxtar Respublikası 1924-cü il fevralın 9-da yaradılıb. Bu tarix Azərbaycanın muxtar vilayəti olaraq Naxçıvanın hüquqi statusunun müəyyən olunması ilə əlaqədardır. SSRİ dönməsində də Naxçıvan xüsusi statusa malik idi. Amma Azərbaycanın əsas ərazilərindən ayrı düşməsi nəticəsində blokadada qalıb. Bu durum bölgənin iqtisadi və sosial inkişafına mənfi təsir göstərmişdir. Buna baxmayaraq, Naxçı-

van özünün nadir mədəniyyəti və tarixi ilə Azərbaycan xalqının mədəni irsində xüsusi yer tutur. Ermənistanla sərhəddə yerləşməsi səbəbindən Naxçıvan daim hərbi və siyasi təzyiqlərə məruz qalıb. XX əsrin əvvəllərində Ermənistan ilə Azərbaycan arasında gedən münaqişələr zamanı Naxçıvanın strateji mövqeyi bir daha sübut olunub. Muxtar respublikanın müdafiəsi və qorunması Azərbaycan üçün böyük əhəmiyyət kəsb edib və bu səbəbdən bölgə hər zaman diqqət mərkəzində olub.

Naxçıvanın Türk dünyası ilə əlaqələri tarix boyu möhkəm olub. Bu əlaqələr coğrafi mövqedən irəli gəlir. Naxçıvan Şərqlə Qərbi birləşdirən mühüm bir nöqtədə yerləşir. Əsrlər boyu ticarət yollarının kəsişmə nöqtəsi kimi Naxçıvan Türk dünyasının iqtisadi və mədəni əlaqələrinin inkişafında mühüm rol oynayıb.

Naxçıvanın Türk dövlətləri arasında əlaqələrini gücləndirən əsas amillərdən biri də bu regionda yaşayan insanların türk mənşəli olmasıdır. Bölgənin əhalisi tarixin çətin anlarında da öz türk kimliyini qoruyub saxlayıb, Azərbaycan xalqının bir parçası olub. Naxçıvan, həmçinin qədim türk tarixi və mədəniyyətinin izlərini özündə daşıyan abidələrə evsahibliyi edir. Müasir dövrdə Naxçıvan Türk dövlətlərinin inteqrasiyası prosesində xüsusi yer tutur. Xüsusilə, Türk Şurası (indi Türk Dövlətləri Təşkilatı) çərçivəsində Naxçıvan Azərbaycan və digər Türk dövlətləri arasında əlaqələrin inkişafında mühüm platformadır. 2009-cu ildə məhz Naxçıvan şəhərində Türk Şurasının yaradılması ilə bağlı əsas sənəd imzalanıb. Bu hadisə Naxçıvanın Türk dünyası üçün nə qədər əhəmiyyətli olduğunu bir daha təsdiqləyib.

Heydər Əliyevin Azərbaycan tarixində rolu əvəzolunmazdır. Onun rəhbərliyi altında respublikanın bir çox regionları, o cümlədən Naxçıvan Muxtar Respublikası mühüm inkişaf mərhələsinə qədəm qoyub. 1969-cu ildə Azərbaycan SSR-nin rəhbərliyinə gələn Heydər Əliyev Naxçıvanın inkişafı üçün strateji planlar hazırladı. SSRİ dönməsində Heydər Əliyevin təşəbbüsü ilə Naxçıvanda müxtəlif sənaye müəssisələri açıldı, regionun iqtisadi potensialı artırıldı.

SSRİ-nin dağılması ərəfəsində, 1990-cı illərin əvvəllərində Heydər Əliyev Naxçıvana qayıdaraq burada siyasi fəaliyyətə başladı. 1990-cı ilin yanvarında sovet qoşunlarının Bakıya daxil olmasından sonra Heydər Əliyev öz iradəsi və qətiyyəti ilə Naxçıvanın təhlükəsizliyini təmin etməyə nail oldu. O, Naxçıvan Ali Məclisinin sədri kimi muxtar respublikada siyasi sabitliyin qorunmasına, Ermənistanın təcavüzkarlıq siyasətinə qarşı durmağa nail oldu.

1991-ci ildə Azərbaycanın müstəqilliyinin bərpası dövründə Ulu öndərin Naxçıvanda yaratdığı siyasi sabitlik ölkənin bütövlükdə güclənməsi üçün əsas oldu. Heydər Əliyevin rəhbərliyi ilə Naxçıvanda müstəqillik ruhu daha da gücləndi və bu, Azərbaycanın gələcəkdə müstəqil siyasət yürütməsində mühüm rol oynadı.

Dahi şəxsiyyət Heydər Əliyevin 1993-cü ildə Azərbaycana rəhbərliyə qayıdışı ilə Naxçıvanın inkişafında yeni mərhələ başlandı. O, Naxçıvanın strateji əhəmiyyətini nəzərə alaraq, bölgənin inkişafı üçün müxtəlif iqtisadi və sosial proqramlar həyata keçirdi. Naxçıvanın blokada şəraitində olmasına baxmayaraq, Heydər Əliyevin səyləri sayəsində bölgənin iqtisadi potensialı artırıldı. Ulu öndərin təşəbbüsü ilə Naxçıvanda infrastrukturun modernləşdirilməsi, sosial-iqtisadi layihələrin həyata keçirilməsi prosesi genişləndi. Naxçıvanın suverenliyinin və təhlükəsizliyinin təmin olunmasında Heydər Əliyevin xüsusi xidmətləri var. O, Naxçıvanın ərazi bütövlüyünü və Azərbaycanla birliyini qorumaq üçün daim çalışıb.

2003-cü ildə Azərbaycanın Prezidenti seçilən İlham Əliyev Naxçıvanın inkişafını daim diqqət mərkəzində saxlayıb. Dövlət başçısının bu qədim diyara çoxsaylı səfərləri, NMR-nın sosial-iqtisadi inkişafı ilə bağlı imzaladığı sərəncamlar, həyata keçirilən struktur islahatları, Naxçıvanda Azərbaycan Prezidentinin səlahiyyətli nümayəndəliyinin təsis olunması bunun bariz nümunəsidir.

Birinci vitse-prezident Mehriban Əliyeva da muxtar respublikaya xüsusi qayğı ilə yanaşır. Onun rəhbərlik etdiyi Heydər Əliyev Fondu Naxçıvanda müxtəlif layihələr həyata keçirib, əhalinin aztəminatlı hissəsinin, xüsusi qayğıya ehtiyacı olan insanların ümid yeri olub.

Beləliklə, Naxçıvan Muxtar Respublikasının 100 illik yubileyi onun Azərbaycanın siyasi, iqtisadi və mədəni həyatında nə qədər əhəmiyyətli olduğunu bir daha xatırladır. Naxçıvanın strateji əhəmiyyəti, Türk dünyasında xüsusi çəkisi və Heydər Əliyevin NMR-nın inkişafında oynadığı rol Azərbaycan tarixinin qızıl səhifələridir.

Sözsüz ki, bu yubiley Naxçıvanın keçmişindən ilham alaraq gələcəyə doğru daha böyük uğurlar qazanmasına imkan yaradacaq.

Bu gün Naxçıvan tarixinin qızıl dövrünü yaşamaqdadır. Muxtar respublika bütün sahələrdə yüksək inkişafa nail olub. Burada enerji, eləcə də müdafiə təhlükəsizliyi təmin edilib. Azərbaycan xalqının çoxəsrlik nailiyyətlərini, mədəni irsini özündə yaşadan Naxçıvanda milli və dini dəyərlərə hörmətlə yanaşılır, elm və təhsil inkişaf etdirilir, qədim yaşayış yerləri, memarlıq nümunələri bərpa olunur.

İnanırıq ki, yaşı bir əsrə bərabər Naxçıvan Muxtar Respublikası bundan sonra daha da çiçəklənəcək, dövlətimizin inkişafı, cəmiyyətimizin tərəqqisi və milli vəzifələrimizin həyata keçirilməsi yolunda öz töhfələrini verməkdə davam edəcək.

Reyhan SADIQOVA,
Naxçıvan Muxtar Respublikasının
Ədliyyə Nazirliyinin bölmə rəisi